

УДК 342.573(477)

О.А. ЛАСТОВКА, Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ МІСЦЕВИХ РЕФЕРЕНДУМІВ В УКРАЇНІ

Ключові слова: референдум, місцеве самоврядування, формула референдуму, ініціативна група, підписи, бюлетень

Громадяни мають право безпосередньо здійснювати свою владу. Для цього передбачено проведення всенародних голосувань – референдумів. Безпосередньо воля громадян виявляється під час проведення виборів народних депутатів України, депутатів органів місцевого самоврядування, Президента України. Свою волю громадяни України можуть висловити й під час загальних зборів громадян за місцем проживання, сільських або селищних сходів, обговорення проектів законів чи інших рішень, винесених на загальнонародне обговорення. Право на безпосередню участь в управлінні державою народ України може реалізувати шляхом участі в референдумах [1], дослідження особливостей організації та проведення яких є метою статті

Референдум – важлива форма безпосередньої демократії, що полягає в голосуванні виборців (певної, визначеної законом, групи виборців), шляхом якого приймаються рішення з будь-яких питань державного або самоврядного характеру, за винятком тих, котрі згідно з законом не можуть бути винесені на референдум. Ці рішення – обов'язкові до виконання органами, організаціями і громадянами, щодо яких вони мають імперативний характер [2]. Порядок його призначення і проведення регулюється Конституцією України і Законом України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми». Місцеві референдуми можна організувати в межах будь-якої адміністративно-територіальної одиниці України. Рішення референдуму приймає безпосередньо народ,

якому належить вища влада в державі. Через те, згідно Закону, вони мають найвищу юридичну силу на відповідній території. Змінити або скасувати рішення референдуму може лише новий референдум. Без рішення місцевого референдуму не можна перейменовувати населені пункти, області, райони. Водночас місцеві референдуми можуть розв'язувати лише ті проблеми, що належать до відання органів місцевого самоврядування, не виходять за межі відповідної території. Є також перелік питань, які не можуть бути винесені на референдум, зокрема, щодо податків, амністії та бюджету, а також питання, що належать до компетенції слідчих і судових органів [1].

Місцевий референдум згідно Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» є формою вирішення територіальною громадою питань місцевого значення шляхом прямого волевиявлення. Місцеві референдуми та референдуми Автономної Республіки Крим можна об'єднати в один, оскільки останні за територією проведення також мають місцевий характер.

Предметом місцевого референдуму може бути будь-яке питання, віднесене Конституцією України та законами України до відання місцевого самоврядування. На місцевий референдум не можуть бути винесені питання, віднесені законом до відання органів державної влади [2].

Система місцевого самоврядування, створює можливість для реалізації безпосередніх потреб мешканців населених пунктів, узгодження загальнодержавних та місцевих інтересів, що є невід'ємною рисою системи сучасного демократичного правління. У системі соціального управління поряд із органами державної влади, які на основі централізації вирішують питання загальнодержавного значення, функціонує система самоврядування на засадах відносної автономії органів місцевого самоврядування. Ці органи покликані діяти на підставі безпосереднього мандата жителів певної територіальної громади під свою відповідальність, повинні спирати-

ся на власну фінансово-економічну базу і визначену законом компетенцію щодо вирішення питань місцевого характеру. Відповідно до Конституції України виконавчу владу в областях і районах, містах Києві та Севастополі здійснюють місцеві державні адміністрації, які підзвітні й підконтрольні органам виконавчої влади вищого рівня. Закон України «Про місцеве самоврядування» від 21.05.1997 р. відносить до представницьких органів місцевого самоврядування сільські, селищні та міські ради, а також обласні та районні ради як такі, що представляють спільні інтереси територіальних громад села, селищ, міст [3].

Питання, що виносяться на референдум (формула або предмет референдуму) можуть бути по-різному сформульовані. В літературі виділяють два види формул: перший являє собою звернене до виборця запитання, на яке він повинен відповісти однозначно – «так» або «ні»; другий передбачає пропозицію виборцеві двох чи більше варіантів відповіді, один із яких він може обрати або відхилити всі (народний вибір) [2].

У Законі України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» визначено, що у всеукраїнському та місцевому референдумах мають право брати участь громадяни України, які на день проведення референдуму досягли 18 років і постійно проживають відповідно на території України або області, району, міста, району в місті, селища, сільради. Будь-яке пряме чи непряме обмеження прав громадян України на участь у референдумі залежно від походження, соціального і майнового стану, расової і національної належності, статі, освіти, мови, ставлення до релігії, політичних поглядів, роду і характеру занять забороняються.

У референдумах не беруть участі психічно хворі громадяни, визнані судом недієздатними, та особи, які тримаються в місцях позбавлення волі. Громадяни беруть участь у референдумі на рівних засадах. Кожний громадянин має один голос. Референдум є прямим: громадяни беруть участь у референдумі

безпосередньо. Голосування під час референдуму є таємним: контроль за волевиявленням громадян не допускається.

Новий місцевий референдум з питань, що раніше виносилися на референдум, може бути проведено не раніш як через рік від дня проведення попереднього референдуму з цих питань. Підготовка і проведення місцевих референдумів здійснюється за рахунок відповідних місцевих бюджетів. Місцеві референдуми призначаються відповідними місцевими Радами народних депутатів. Місцева Рада народних депутатів призначає місцевий референдум на вимогу депутатів, що становлять не менш як половину від загального складу Ради народних депутатів, або на вимогу, підписану однією десятою частиною громадян України, які постійно проживають на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці і мають право брати участь у референдумі. Право ініціативи у збиранні підписів під вимогою про призначення місцевого референдуму належить громадянам України, які постійно проживають на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці і мають право на участь у референдумі.

Збирання підписів організують і здійснюють ініціативні групи. Ініціативна група обласного, міського (міст республіканського і обласного підпорядкування), районного, районного в місті референдуму утворюється на зборах за участю не менш як 200 громадян України, а міського (міст районного підпорядкування), селищного і сільського референдуму – на зборах за участю не менш як 50 громадян України, які мають право на участь у референдумі і постійно проживають на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Ініціативні групи місцевого референдуму реєструються головами місцевих Рад народних депутатів, у межах території яких пропонується провести місцевий референдум. У свідоцтві про реєстрацію ініціативної групи місцевого референдуму на основі списків громадян, які брали участь в останньому за часом референдумі, або списків ви-

борців останніх за часом виборів зазначається точна кількість громадян, підписи яких необхідні для підтримки вимоги про проведення місцевого референдуму, та термін збирання підписів. Підписні листи місцевого референдуму передаються голові місцевої Ради народних депутатів, у межах території якої пропонується провести референдум. Підписні листи зберігаються протягом двох місяців після проведення референдуму. В акті зазначається загальна кількість підписних листів та підписів громадян.

Голова місцевої Ради народних депутатів, у межах території якої пропонується провести місцевий референдум, забезпечує реєстрацію документів, надісланих усіма ініціативними групами місцевого референдуму з даного питання; протягом 15 днів від дня надходження відповідних документів організує проведення вибіркової або повної перевірки вірогідності надісланих документів та підбиття підсумків збирання підписів за участю представників усіх ініціативних груп місцевого референдуму з даного питання, про що складається акт. Акт підписується головою місцевої Ради народних депутатів та представниками усіх ініціативних груп, після чого питання про проведення місцевого референдуму виноситься на розгляд сесії відповідної Ради народних депутатів.

У тому разі, коли у визначений цим Законом строк під вимогою про проведення референдуму не зібрано достатньої кількості підписів громадян України, місцевий референдум не проводиться, про що приймається рішення відповідно головою місцевої Ради народних депутатів, у межах території якої пропонувалося провести референдум. Дата проведення місцевого референдуму – не раніш як за місяць і не пізніш як за два місяці від дня прийняття рішення про проведення референдуму. Для підготовки і проведення місцевого референдуму в межах адміністративно-територіальних одиниць, де він проводиться, утворюються комісії: обласні, районні, міські, районні у містах, селищні, сільські комісії з референдуму; дільничні

комісії з референдуму. Обласна, районна, міська, районна в місті, селищна, сільська комісія з референдуму утворюється відповідно Радою народних депутатів або її головою не пізніш як за 25 днів до місцевого референдуму у складі 9–19 членів комісії.

Бюлетені для голосування друкуються українською мовою, а в разі необхідності й іншими мовами, якими користуються громадяни дільниці для голосування, що мають право брати участь у референдумі. Під час референдуму голосування проводиться в день референдуму з 7 до 20 години. Голосування проводиться в спеціально відведених приміщеннях, у яких повинні бути обладнані в достатній кількості кабінети або кімнати для таємного голосування, визначені місця видачі бюлетенів і встановлені скриньки для голосування. Заповнені бюлетені голосуючий опускає у скриньку. Результати підрахунку голосів розглядаються на засіданні дільничної комісії з референдуму і заносяться до протоколу.

Якщо під час проведення місцевого референдуму було допущено грубі порушення, відповідна місцева Рада народних депутатів у 15-денний строк може призначити повторний місцевий референдум на всій території відповідної адміністративно-територіальної одиниці або її частини. У такому випадку може бути прийнято рішення про утворення комісій з референдуму в новому складі. Зміна або скасування рішень, прийнятих референдумом, проводиться також референдумом [4].

Основна відмінність референдуму від виборів, процедура яких також передбачає голосування виборців, полягає в об'єкті та меті волевиявлення виборців. Воля народу знаходить свій вираз у формі референдуму більш чітко та конкретно.

ЛІТЕРАТУРА

1. Наровлянський О. Д. Основи правознавства / О. Д. Наровлянський. – К. : Парламентське вид-во, 2002.
2. Кравченко В. В. Конституційне право

України : навч. посіб. / В. В. Кравченко. – К. : Атіка, 2007.

3. Загальна теорія держави і права / за ред. проф. М. В. Цвіка, доц. В. Д. Ткаченка, проф.

О. В. Петришина. – Х. : Право, 2002.

4. Закон України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» // ВВР УРСР. – 1991. – № 33. – Ст. 443.

Ластовка О. А. Організація та проведення місцевих референдумів в Україні / О. А. Ластовка // Форум права. – 2010. – № 3. – С. 264–267 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2010-3/10loarvu.pdf>

Розглянуто деякі питання організації та проведення місцевих референдумів.

Ластовка О.А. Организация и проведения местных референдумов в Украине

Рассмотрены некоторые вопросы организации и проведения местных референдумов.

Lastovka O.A. The organization and carrying out of local referenda in Ukraine

Some questions of the organization and carrying out of local referenda are considered.

Форум права Форум права Форум права